ד: ביצה פרק ראשון ביצה

ותנן אין מבטלין איסור לכתחילה. ואע"ג דמלאורייתא חד בתרי בטיל היינו היכא דמיערב ממילא אבל למעבדינהו בידים לבטולי אסור דהכי תנן במס' תרומות (פ"ה מ"ט) אלא של תרומה שנפלה לתוך תשעים ותשעה של חולין וחזרה ונפלה לתוכן אלא של חולין וכיה עליהן בשוגג מותר במזיד אסור דאין מבטלין איסור לכתחילה ומשני הכי מילי בדאורייתא אבל בדרבנן מבטלין ומ"ה הפילה אסור דאין מבטלין איסור לכתחילה אבל הכא לא אמרינן הכי דשפיר מבטלין לכתחילה ואם תאמר לעיל (נ:) גבי עגול דהוי תרומה דרבנן יוסף עליו ויבטל וי"ל דהא דאמר בדרבנן מבטלין [a] היינו בדבר שעיקרו מדרבנן כגון מוקלה דעיקרו אינו אלא מדרבנן אבל בדבר שעיקרו מדאורייתא כגון תרומה דאיכא שוס דבר דאורייתא כגון דגן תירוש ויצהר אפילו במקום שאינו אלא מדרבנן כגון בשאר פירות אין מבטלין וכן משמע פ' גיד הנשה (חולין צח.) גבי הכיל פלגא דזיתא דתרכא דנפל בדקולא סבר מר בר רב אסי לשעריהו בתלתין פלגי דזיתא א"ל אכוה אל תזגל בשיעורי כו' ואין מבטלין ואמאי לא הוסיף עליהן עד [b] (שבעים) כדי לבטל אותם אלא שמע מינה כיון דעיקר איסורו דאורייתא כגון היכא דאיכא כזית [c] הכי נמי דליכא כזית וליכא אלא איסור דרבנן אין מבטלין:

ונתקלקלו

איכו השתא אשתלאי ואמרי לך רב ורבי יוחנן הלכה כר' יוחנן הא אמר רבא [d] הלכתא כותיה דרב בהני תלת בין לקולא בין לחומרא אמר ר' יוחנן [e] עצים שנשרו מן הדקל בשבת אסור להסיקן ביום טוב ואל תשיבני ביצה מ"ט ביצה משום דביומא נמי חזיא לגומעה ולא קא שרי לה עד למחר מידע ידיע דבת יומא אסרוה עצים דלא חזו ליומייהו אי שרי להו למחר אתי למימר ביומייהו נמי שרו ואתמול משום שבת הוא דלא חזו להסקה [f] אמר רב מתנה [g] עצים שנשרו מן הדקל לתוך התנור ביו"ט מרבה עליהם עצים מוכנים ומסיקן והא קא מהפך באיסורא כיון דרובא דהיתרא נינהו כי קא מהפך בהיתרא קא מהפך והא קא מבטל איסורא לכתחלה ותנן [h] אין מבטלין איסור לכתחלה [i] הני מילי בדאורייתא אבל בדרבנן מבטלין ולרב אשי דאמר כל דבר שיש לו מתירין אפילו בדרבנן לא בטיל מאי איכא למימר [j] הני מילי היכא דאיתיה לאיסורא בעינה הכא מקלא קלי איסורא אתמר שני ימים טובים של גליות רב אמר [k] נולדה בזה מותרת בזה ורב אסי אמר נולדה בזה אסורה בזה לימא קא סבר רב אסי קדושה אחת היא והא [l] רב אסי מבדיל מיומא טבא לחבריה רב אסי ספוקי מספקא ליה ועביד הכא לחומרא והכא לחומרא אמר ר' זירא כותיה דרב אסי מסתברא דהאידנא ידעינן בקביעא דירחא וקא עבדינן תרי יומי אמר אביי כותיה דרב מסתברא [m] דתנן [n] בראשונה היו משיאין משואות משקלקלו הכותים התקינו שיהו שלוחין יוצאין ואילו בטלו בותים עבדינן חד יומא והיכא דמטו שלוחין עבדינן חד יומא והשתא דידעינן בקביעא דירחא מאי טעמא עבדינן תרי יומי משום דשלחו מתם [o] הזהרו במנהג אבותיכם בידיכם זמנין דגזרו המלכות גזרה ואתי לאקלקולי אתמר שני ימים טובים של ר"ה רב ושמואל דאמרי תרוייהו [p] נולדה בזה אסורה בזה דתנן [q] בראשונה היו מקבלין עדות כל היום [r] (כולו) פעם אחת נשתהו העדים לבא

ונתקלקלו

איכו השתא אשתלאי ואמרי לך רב ורבי יוחנן הלכה כר' יוחנן הא אמר רבא [d] הלכתא כותיה דרב בהני תלת בין לקולא בין לחומרא אמר ר' יוחנן [e] עצים שנשרו מן הדקל בשבת אסור להסיקן ביום טוב ואל תשיבני ביצה מ"ט ביצה משום דביומא נמי חזיא לגומעה ולא קא שרי לה עד למחר מידע ידיע דבת יומא אסרוה עצים דלא חזו ליומייהו אי שרי להו למחר אתי למימר ביומייהו נמי שרו ואתמול משום שבת הוא דלא חזו להסקה [f] אמר רב מתנה [g] עצים שנשרו מן הדקל לתוך התנור ביו"ט מרבה עליהם עצים מוכנים ומסיקן והא קא מהפך באיסורא כיון דרובא דהיתרא נינהו כי קא מהפך בהיתרא קא מהפך והא קא מבטל איסורא לכתחלה ותנן [h] אין מבטלין איסור לכתחלה [i] הני מילי בדאורייתא אבל בדרבנן מבטלין ולרב אשי דאמר כל דבר שיש לו מתירין אפילו בדרבנן לא בטיל מאי איכא למימר [j] הני מילי היכא דאיתיה לאיסורא בעינה הכא מקלא קלי איסורא אתמר שני ימים טובים של גליות רב אמר [k] נולדה בזה מותרת בזה ורב אסי אמר נולדה בזה אסורה בזה לימא קא סבר רב אסי קדושה אחת היא והא [l] רב אסי מבדיל מיומא טבא לחבריה רב אסי ספוקי מספקא ליה ועביד הכא לחומרא והכא לחומרא אמר ר' זירא כותיה דרב אסי מסתברא דהאידנא ידעינן בקביעא דירחא וקא עבדינן תרי יומי אמר אביי כותיה דרב מסתברא [m] דתנן [n] בראשונה היו משיאין משואות משקלקלו הכותים התקינו שיהו שלוחין יוצאין ואילו בטלו בותים עבדינן חד יומא והיכא דמטו שלוחין עבדינן חד יומא והשתא דידעינן בקביעא דירחא מאי טעמא עבדינן תרי יומי משום דשלחו מתם [o] הזהרו במנהג אבותיכם בידיכם זמנין דגזרו המלכות גזרה ואתי לאקלקולי אתמר שני ימים טובים של ר"ה רב ושמואל דאמרי תרוייהו [p] נולדה בזה אסורה בזה דתנן [q] בראשונה היו מקבלין עדות כל היום [r] (כולו) פעם אחת נשתהו העדים לבא

ונתקלקלו

אם כיום שלשים ואחד ועושין ב' ימים יו"ט מספק ומלאורייתא ביום הראשון שבתון וביום השניני שבתון ומו לא: **מוחרם כזה.** דחד מינייהו מול הוא וממה נפשך אריא: **אסורה כזה.** כדמפרש ואזיל: **לימא קסבר רב אסי קדושה אחת היא.** תכמים קבעום על בני גולה לעשותם לדורות מחמת ספק זה והטילום עליהם כחומר יום אחרון. ומבחר המבדיל בין קדש לחול דקסבר קיש לן בקביעא דירחא ויו"ט שני חול גמור הוא. משום מנהג אבותינו אלא ידעו בקביעא בחדש כמונו ועשאום מספק מאליהן אנחנו עושין אותם: **ספוקי מספקא ליה.** אם חק חכמים הוא שהוטל על הגליות לדורות ואפילו ירבו בהם חכמים יודעי העתים יהיו עושין אותן שנים א"כ הרי הוא מדברי סופרים כיום אחרון או אם הן עשאום מאליהן מספק וחד מינייהו חול ולמאן דקיש ליה בקביעא דירחא בני אבדוהי: **כותיה דרב אמי מסתברא.** לאקיר: **קיש לן בקביעא דירחא.** על ידי חשבון שמחשבין תולדות[a] אנו למדים אם נראה ביום שלשים אם לאו: **ועבדינן תרי יומי.** אלמא חק קבוע הוא מתקנת הספק החמירו עליהם הגליות: **כראשונה.** קודם שקלקלו הכותים והשיאו הם משואות ביום שלא קבעו בו החודש כדי להטעות את ישראל: **משיאין משואות.** כמו להעלותם משאת הענן מן העיר (שופטים כ) (סימן) תבערה. וכראשונה[b] מפרש להו. ובהן היו יודעין כל בני הגליות הקרובים והרחוקים את קביעת החודש ולא היו עושין אלא יו"ט אחד בכל מקום: **שיהו שלוחים יוצאים.** ועד מקום שיכול להגיע בתוך חמשה עשר ימים הם מודיעים ועושין יום אחד והשאר עושין שני ימים: **ואילו בטלו הכותים.** הדרינן ועבדינן משואות כראשון ההריס וידעו הכל: **ועכדי חד יומא.** ככל דוכתא. והאידנא נמי היכא דמטו שלוחין קודם יו"ט עבדי חד יומא שמע מינה לא קבעום עליהם בתקנה לדורות: **דגזרי המלכות גזרה[c].** שלא יתעסקו בתורה וישתכח סוד העיבור מכם ותעבדו נמי חד יומא ואתי לקלקולי ולעשות חסר מלא ומלא חסר ומתאלו חתך בספק: **אסורה כזה.** שהם ולאי חוק קבוע[d] להיות כיום אחרון מדרבנן שמתחילה לא מחמת ספק התמילו לעשותן: **כל היום.** יום שלשים של אלול. ומבערב היו אסורין במלאכה שמא יתקדש החודש ומאלא שהלילה הזה יו"ט שכן כל היום מצפין לעדות רואי הלבנה אולי יבואו וכל שעה שבאין עד שתחשך היו מקבלין עדותן ומקדשין החודש בו ביום:

ונתקלקלו

מסורת הש"ס

a) [לקמן ה:], b) שבת סט. ע"ש, c) [עי' ר"ש בפ"ה דתרומות], d) ר"ה כב:, e) ר"ה ב:, f) [כמשנה ר"ה ליתא], g) [ביום טוב. רש"ל], h) נכ"ל: מולדין, ע) [דף כג.], i) נכ"ל: שמדלג, j) נכ"ל: חכמים, k) מאה. רש"ל, m) הכי נמי היכא דליכא כלל.

גליון הש"ם

גמ' והא רב אסי מבדיל. עיין ריטב"א סוכה דף מז ע"א ד"ה והלכתא: תוס' ר"ה ותנן וכו' הייני דבר שעיקרו. עי' פסחים דף ל ע"א תוס' ד"ה לפיעבו:

מוסף רש"י

מרבה עליהם עצים. ומבטלם בהיר (שבת כט:). בראשונה היו משיאין משואות. לאחר שקדשו החדש ולא היו צריכין לשטר שלוחים לשלוח לגולה להודיע, כי המשואות מודיעים אותן (ר"ה כב:). משקלקלו הכותים. והשיאו גם הם משואות אלא כוונן החדש להטעות ישראל ו"ל לא היו משיאין משואות אלא בחדש שנתקדש ביום ל', וכשלא היו מקיאין לערב של יום ל' הכל יודעין שהחדש משובר, ופעם אחת עיכבו הגשם ל"ל את החדש ולא השיאו משואות לערב ל' והכותים הקיאום בהרים שלהם והטעו את בני הגולה לעשותו חסר (שם).

רבינו חננאל

אמר רבא הלכתא כוותיה דרב בהני תלת בין לקולא בין לחומרא. חדא הא דאמרן, ואידך ב' י"ט של גליות רב אמר נולדה בראשון אסורה אפילו בשני, ואידך ב' י"ט של גליות רב אמר נולדה בראשון מותרת בשני, ורב אסי מספקא ליה הנה אביד לחומרא, מבדיל ליומא טבא לחבריה, אמא יו"ט שני חול הוא, מקדש שמא אחמול היה אול ועכשיו ביום שני יו"ט. אמר רבה כוותיה דרב אסי מסתברא כו'. דתנא אביי ואמר כרב מסתברא דתנן בראשונה ר'. ואפיקנא והאידנא ידעינן בקביעא דירחא יו"ט עבדינן בגולה תרי ימי, משום דשלחו א"י הזהרו לעשות שני יו"ט כמנהג אבותיכם, חיישינן שמא יגזרו שמד שכחו חשבון הקביעות בואו לידי קלקול. איר חנן עצים שנשרו מן דקל בשבת אסור להסיקן ביו"ט ואל תשיבני ביצה. כלומר אל תקשה לי, ומפני מה [אנן] חיר כביצה שנולדה בשבת כי מותר לאוכלה ביו"ט כו', ופשוטה א, והלכתא כוותיה נצים ולא בביצה. אמר ר' מתנה עצים שנשרו מן הדקל לתנור ביו"ט רבי עליהן עצים מוכנין ומסיקן, דקיי"ל איסור נים כי האי גוונא דה היא מדרבנן שמא לה ויתלוש, ואע"ג ד"ל אין מבטלין איסור

מסורת הש"ם

a) [לקמן ה:], b) שבת סט. ע"ש, c) [עי' ר"ש בפ"ה דתרומות], d) ר"ה כב:, e) ר"ה ב:, f) [כמשנה ר"ה ליתא], g) [ביום טוב. רש"ל], h) נכ"ל: מולדין, ע) [דף כג.], i) נכ"ל: שמדלג, j) נכ"ל: חכמים, k) מאה. רש"ל, m) הכי נמי היכא דליכא כלל.

גליון הש"ם

גמ' והא רב אסי מבדיל. עיין ריטב"א סוכה דף מז ע"א ד"ה והלכתא: תוס' ר"ה ותנן וכו' הייני דבר שעיקרו. עי' פסחים דף ל ע"א תוס' ד"ה לפיעבו:

מוסף רש"י

מרבה עליהם עצים. ומבטלם בהיר (שבת כט:). בראשונה היו משיאין משואות. לאחר שקדשו החדש ולא היו צריכין לשטר שלוחים לשלוח לגולה להודיע, כי המשואות מודיעים אותן (ר"ה כב:). משקלקלו הכותים. והשיאו גם הם משואות אלא כוונן החדש להטעות ישראל ו"ל לא היו משיאין משואות אלא בחדש שנתקדש ביום ל', וכשלא היו מקיאין לערב של יום ל' הכל יודעין שהחדש משובר, ופעם אחת עיכבו הגשם ל"ל את החדש ולא השיאו משואות לערב ל' והכותים הקיאום בהרים שלהם והטעו את בני הגולה לעשותו חסר (שם).

רבינו חננאל (המשך)

לכתחלה (ביו"ט) [a], הני מילי בדאורייתא, אבל האי דמדרבנן אסור, אפילו לכתחילה שרי. ואפילו הכי אשי דאמר כל דבר שיש לו מתירין כגון הני עצים דלמחר שרי לא בטיל, הני מילי היכא דאיתא בעינה, אבל הני עצים כבר נשרפו, ולפיכך בטלי ושרי למיפא [b] בתנור. ותאי דאמרי רב ושמואל בשני ימים טובים של ר"ה נולדה בזה אסורה בזה, דתנן בראשונה היו מקבלין עדות כו'. ש"מ מדקתני סיפא אם באו מן המנחה ולמעלה נוהגים אותה היום קדש ולמחר קדש דקדושה אחת היא. פירוש, שכיון שבבית הוועד פעמים היו עושין ר"ה ב' ימים טובים, לפיכך החמירו בהן ועשאום קדושה אחת.

---

a) אינו מינן דלבטל איסור לכתחילה אפילו בחול אסור וכו'.

b) ומסתמא אלו לא בטלי לאסור [לקמן יומי תוס' קפחים ד' מו ע"ב ד"ה חדש וכ"ש].

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com